

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür (Type): Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi (Submission Date): 10/08/2024

Kabul Tarihi (Acceptance Date): 07/01/2025

Yayımlanma Tarihi (Publication Date): 30/06/2025

Atıf Künyesi (Citation): Güloğlu, G. (2025). Tralleis Konut Alanı'ndan Ele Geçen Figürlü Plaster Başlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 1-12.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.1531336>

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf Gayri Ticari 4.0 Uluslararası

(CC BY-NC-ND 4.0) olarak lisanslıdır.

Dergide yayımlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their published work and their work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

The scientific and legal responsibility of the articles published in the journal belongs entirely to the author(s).

TRALLEİS KONUT ALANI'NDAN ELE GEÇEN FİGÜRLÜ PLASTER BAŞLIK

Gencay GÜLOĞLU*

Öz

Tralleis Antik Kenti konut alanı, kent ile özdeşleşen yapı kompleksinin batısında yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkarılmıştır. Geniş bir alanı kaplayan bu yapı kompleksi, günümüz Aydın kentine en yakın konumda olan yükselti üzerinden başlayarak gymnasium yapısının batı cephesine kadar uzanmaktadır. Yapılan kazı çalışmaları sırasında birçok mekân açığa çıkarılmış olup bu mekânların bazıları yaşam alanı bazıları ise üretim işliği olarak kullanılmıştır. Ele geçen birçok kalıp ve metal cürufları bu alanın kentin üretim merkezi olabileceğini göstermektedir. Ayrıca üretim işliği olarak kullanıldığını düşündüğümüz mekânların kentin su sistemine bağlandığını gösteren künkler tespit edilmiştir. Yaşamın sürdürüldüğü mekânların bazılarında zemin genelde bitkisel ve geometrik mozaikler ile kaplanmıştır. Helenistik Dönemden MS 7. yüzyıla kadar küçük buluntuların ele geçtiği bu alanın yoğun buluntu grubu MS 2-4. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Özellikle MS 2. yüzyılda gerek Batı Anadolu'da gerekse de kentte imar faaliyetlerindeki artış göze çarpmaktadır. Bu durum Roma imparatorlarından Hadrianus (MS 117-138) ve Antoninus Pius (MS 138-161) yıllarındaki hakimiyetleri boyunca imar faaliyetlerine verdikleri önem ile açıklanabilir. 2006 yılında konut alanında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen figürlü plaster başlık 23x40 cm ölçülerinde olup dikdörtgen formludur. Beyaz mermerden üretilen başlığın iki köşesinde aslan kabartması yer almaktadır. Geç Roma Dönemi özellikleri gösteren başlığın üzerinde matkap izleri dönem özelliği olarak göze çarpar. Yaprak dilimleri birbirlerinden bağımsız olarak direkt *ion kymationun* üzerinden filizlenirken ana yaprak damarı komşu yapraklara iplikler ile bağlanmıştır. Başlığın stil özellikleri incelendiğinde MS 3 yüzyılın ikinci yarısı özellikleri göstermesi bu alanda bulunan küçük buluntuların tarihlendirilmesine paralellik oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Plaster Başlık, Tralleis, Konut Alanı, Akhantus, Ion Kymationu.

* Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Mardin/Türkiye.

E-Posta: gencayguloglu@artuklu.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6575-977X>.

** Çalışma yazarın devam eden Doktora tezinde yer alan figürlü plaster başlığın detaylı yazılmış halidir.

FIGURED PILASTER CAPITAL FROM THE RESIDENTIAL AREA OF TRALLEIS

Abstract

The residential area of the ancient city of Tralleis was unearthed during excavations conducted to the west of the associated building complex. This building complex, which covers a large area, extends from the elevation closest to the modern city of Aydın to the western facade of the gymnasium building. During the excavations, numerous rooms were revealed, some of which were utilized as living spaces, while others functioned as manufacturing workshops. The discovery of numerous molds and metal slags suggests that this area may have served as a production centre for the city. Additionally, pipes connecting the production workshops to the city's water system were found. In some of the living spaces, the floors were adorned with vegetal and geometric mosaics. The dense assemblage of finds from this area, dating from the Hellenistic period to the 7th century CE, is primarily attributed to the 2nd to 4th centuries CE. Notably, the 2nd century CE experienced a surge in construction activities both in Western Anatolia and within the city, likely influenced by the emphasis on construction by Roman emperors Hadrian (117-138 CE) and Antoninus Pius (138-161 CE). In the 2006 excavations, a figured plaster capital was uncovered in the residential area, measuring 23 x 40 cm and exhibiting a rectangular form. This capital, crafted from white marble, is adorned with lion reliefs at two corners. Displaying Late Roman characteristics, the capital features distinctive drill marks typical of the period. The leaf segments sprout directly from the Ionic kymation, with the main leaf vein connected to adjacent leaves by threads. The stylistic attributes of the capital, indicative of the 3rd century CE, align with the dating of other small finds from the area.

Keywords: Pilaster Capital, Tralleis, Residential Area, Acanthus, Ionic Kymation.

Giriş

Tralleis Antik Kenti, kuzeyinde Kestane Dağları (Messogis), güneyinde Büyük Menderes Irmağı (Maiandros), doğusunda Tabakhane Deresi (Eudon) çayı ile çevrili yüksek bir trapez üzerinde ve günümüz Aydın şehrinin kuzeyinde kurulmuştur (Erön, 2020: 53, Murat, 2022 a: 241). Kentin kuruluşuyla ilgili çeşitli söylemlerin olmasına karşın tam olarak ne zaman kurulduğu ile ilgili veriler yetersizdir. Ancak Tralleis adı ilk olarak antik yazarlardan Xenophon'un Anabasis adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır (Xenophon, 1.4.8). Anabasis'te Tralleis adına Kyros'un ordusunun Maiandros'a vardığında komutanlarından Ksensas ve Pasion'un gemi ile kaçtığından bahsetmektedir. Ayrıca Kyros istese Ksensas ve Pasion'u yakalayabileceğini söylemektedir. Fakat böyle bir tutum içine girmez, sebebini de Kyros "Hiç kimse yanımda bulunan adamlarımdan yararlandığımı, gitmek istediği zamansa yakalatıp, kötü davranıp ellerinden mallarını aldığımı söylemeyecek. Oysa Tralleis'te muhafaza edilen karılarına ve çocuklarına dilediğimi yapabilirim; ama onları karı ve çocuklarından yoksun bırakmayacak, bana hizmet etmelerinin ödülü olarak göndereceğim" (Xenophon, 1.4.8) şeklinde açıklar.

Bir diğer antik yazar olan Strabon ise kentin konumu hakkında bilgi vermektedir. Strabon kentten "Magnesia'dan sonra yol Tralleis'e ulaşır. Mesogis Dağı solda, yolun sağında, Lydialılar, Karialılar, İonialılar, Miletoslular, Mysialılar ve Magnesia'nın Aiolisliileri tarafından işgal edilen Maiandros Irmağı'nın ovası bulunur. Aynı tür topografya Nysa ve Antiokheia'ya kadar devam eder. Tralleisliler'in kenti, kesik bir trapezin üzerine, doğu tarafından tahkim edilmiş bir tepede kurulmuş ve civarındaki bütün yerler iyi korunmuştur" şeklinde bahseder.

Tralleis Antik Kentinde kazı çalışmalarına ilk olarak Carl Humann ve Wilhelm Dörpfeld tarafından 1888'de başlanmıştır. Kentin gymnasium yapısında kısa süreli gerçekleştirilen

çalışmaların ardından Edhem Bey tarafından 1902-1903 (Edhem, 1904: 55) yıllarında gymnasium ve çevresinde kazılar gerçekleştirilmiştir. Uzun süre yapılmayan kazı çalışmalarının ardından ilk olarak Rafet Dinç, daha sonra sırasıyla Abdullah Yaylalı, Aslı Saraçoğlu ve Nurettin Öztürk başkanlığında kazılar gerçekleştirilmiştir. Günümüzde, Tralleis Antik Kenti kazı çalışmaları Murat Çekilmez tarafından yürütülmektedir.

Konut Alanında Yapılan Kazı Çalışmaları

Tralleis Antik Kenti konut alanı kazı çalışmaları 1999-2002 yılları arasında Rafet Dinç (Dinç, 2019: 12) 2006 yılında Abdullah Yaylalı (Yaylalı, 2007: 7) 2021 yılında Nurettin Öztürk (Öztürk, 2023: 277-290) başkanlığında sürdürülmüştür. Kentteki konut alanı Tralleis ile özdeşleşen ve halk arasında Üç Gözler olarak bilinen hamam-gymnasium yapısının (Erön, 2020: 53) 150 m batısında yer alır (Dinç, 2019: 12). 1999 yılında bu alanda başlayan kazı çalışmaları yapı bütünlüğünü anlamak amacıyla sürdürülmüştür. 2000 yılından itibaren alanın konut alanı olduğu anlaşılmış ve bu adı almıştır (Dinç ve Dede, 2003: 345). Konut alanında yapılan kazı çalışmalarında bir villa tespit edilmiş olup villanın kileri, *peristilli* havlusu, havuzu, kabul salonu ve bu yapı topluluğuyla alakalı işlevi tam olarak tespit edilemeyen iki mekân açığa çıkarılmıştır (Dinç ve Dede, 2003: 345). Ayrıca villa etrafında atölye ve işlik olarak kullanılan iki ev kalıntısı açığa çıkarılmıştır. Dinç'e göre bu evler villa sahibi için çalışan ustalara ait olmalıdır. Yapılan kazı çalışmaları sırasında Helenistik Dönemden MS 7.yüzyıla kadar devam eden çeşitli küçük buluntular ele geçmiştir. Bu buluntular içerisinde *unguentarium*lar, kandil ve kandil parçaları, dokuma tezgâhı ağırlıkları, seramik parçaları, sikkeler, mozaik taban ve çeşitli kalıplar ele geçmiştir (Dinç ve Dede, 2003: 343).

Alanda Yaylalı başkanlığındaki bir ekiple 2006 yılında tekrar kazı çalışmalarına başlanmıştır. Yapının geniş bir bölümünde devam eden kazı çalışmaları esnasında üç mekân ve dört adet kuyu (Yaylalı, 2007: 566) açığa çıkarılmıştır. Mekânlardan 1 No.lu mekân olarak adlandırılan yapı dikdörtgen plana sahipken, 2 ve 3 No.lu mekânlar ise yaklaşık kare plana sahiptir. 1 No.lu mekân içerisinde yapılan kazı çalışmalarında zemine dökülmüş olan krem ve kırmızı renkli sıva kalıntıları yapının renkli sıva ile kaplandığını göstermektedir (Yaylalı, 2007: 563). Kazı çalışmaları sırasında bu mekân içerisinden Roma Dönemine ait seramik parçaları ve geneli Bizans Dönemine ait birçok sikke ele geçmiştir. 1 No.lu mekânda zemine ulaşılmasının ardından bitişiğinde yer alan ve daha küçük boyutlara sahip olan 2 No.lu mekân içerisinde kazılara başlanmıştır. Mimari olarak 1 No.lu mekâna benzer üslupta duvar işçiliğine sahip olan 2 No.lu mekân içerisinde Roma ve Bizans Dönemlerine ait seramik parçaları ve iki adet Roma Dönemine ait sikke ile karşılaşmıştır. 2 No.lu mekân içerisinde tamamlanan kazı çalışmalarının ardından hemen bitişiğindeki 3 No.lu mekânda kazılara başlanılmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sırasında mekânın içerisinden güney yönüne uzanan başka bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarı takip etmek için genişletilen kazı çalışması sonucunda künk sistemine ulaşılmıştır. Kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan künk sistemi, bu yapı grubunun temiz su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapıldığını göstermektedir. Gerek yapının duvar işçiliği gerekse ele geçen buluntular künk sisteminin Geç Roma-Erken Bizans Dönemine tarihlendirilmesine yardımcı olmuştur (Yaylalı, 2007: 563), (Fig. 1).

Figür 1. Konut Alanından Elegeçen Künkler (Yaylalı, 2008: Res. 7).

Açmanın içerisinde doğudan batıya doğru uzanan tabanı ve duvarları düzgün tuğlalar ile çevrili kanala ulaşılmıştır. Daha sonra bu kanalın 1 No.lu açma içerisinde tespit edilen 1 No.lu kuyu ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Kanalın üzerinin düzgün şekilde kapatılmadığı ve kuyunun özensiz olarak yapılması bu sistemin kanalizasyon olabileceğini akla getirmektedir (Yaylalı, 2007: 264). 1 No.lu kuyuya yaklaşık 6.25 m uzaklıkta aynı mimari üslupta inşa edilen 2 No.lu kuyu açığa çıkarılmıştır. 1 ve 2 No.lu kuyuda görülen özensiz işçilik bu yapıların kanalizasyon ya da atık suların depolanması amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Bu yapıların ilerisinde 5 No.lu açma içerisinde kırık olarak 3 adet *pithos* tespit edilmiştir. Depolama amacıyla kullanılan *pithos*ların aynı seviyede ele geçmesi ve birbirlerine olan uzaklıklarının yaklaşık 5 m olması aynı dönemde kullanıldığını göstermektedir. Alanda yapılan çalışmalarda *pithos*ların altında mermer kaide ve kaidenin altında da makalenin konusunu oluşturan köşeleri aslan kabartması şeklinde işlenen diğer kısımlarında ise bitkisel bezemenin yer aldığı plaster başlık ele geçmiştir (Yaylalı, 2007: 565), (Fig. 2).

Başlık üzerinde bitkisel motiflerin altında *ion kymationu* yer almaktadır. Roma Konut Alanı olarak isimlendirilen yapıya göre daha erken stil özellikleri gösteren başlığın devşirme olarak kullanıldığı sonucu karşımıza çıkar. 2006 yılında alanda yapılan kazı çalışmalarının ardından yıkılma tehlikesi bulunan duvarların sağlamlaştırılması yapılarak kazılar tamamlanmıştır. 2021 yılına dek kazı çalışmalarına ara verilen alanda Nurettin Öztürk tarafından başkanlığı yapılan bir ekiple tekrar kazılara başlanmıştır. Asıl amacın bu yapı kompleksini anlamak olduğu çalışmalarda toplam 5x5 m ölçülerinde 22 açma açılmıştır. Toplamda 704 m²'lik alanda kazı çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kazı çalışmalarında yapı kompleksiyle alakalı birçok mekânın yanı sıra işliklerin de olduğu alanlar açığa çıkarılmıştır. Alanda yapılan kazı çalışmalarında Helenistik Dönemden başlayıp MS 7. yüzyıla kadar uzanan sikke, seramik parçaları, heykel parçaları, kemik objeler, metal eserler, tespit edilmiştir (Öztürk ve diğ., 2023: 280).

Figür 2. Tralleis Antik Kenti Konut Alanı (Tralleis Kazı Arşivi)

Figürlü Plaster Başlık

Korinth düzeni, başlığının kökeni ve oranlaması ile ilgili bilgileri Vitruvius aktarmaktadır (Vitruvius, IV: 9-10). İlk olarak MÖ 5. yüzyıl sonlarında Yunanistan'da ortaya çıkan korinth düzeni İmparator Augustus Dönemiyle birlikte yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (İdil, 1984: 1; Öztaner-Koçak, 2022: 89). Korinth başlıkları genelde *kalathos* bölümü üzerinde bitkisel *akhantus* yaprakları ve *helikslerin* işlendiği, köşelerde volütlerin bulunduğu, görünüş olarak, sepet formuna sahiptir.

Figürlü başlıklar ilk olarak Geç Helenistik Dönem ile birlikte İran, Mısır ve Paphlogonia bölgesinde görülürken MS 2. ve MS 3. yüzyılda yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Öztaner-Koçak, 2022: 89). Figürlü başlıklara bakıldığında genelde ana kompozisyon, mitolojik sahneler, hayvan betimlemeleri, masklar ve insan kabartmaları şeklindedir (Mercklin, 1962: 1-60, Kaplan, 2008: 84. Lev. 65h). Anadolu'da birçok antik kente yapılan kazı çalışmalarında aslan figürlü başlıklara rastlanılmıştır. Özellikle Soli-Pompeiopolis (Kaplan, 2008, Lev. 65h), Hierapolis (Rossignani-Sacchi, 2011: 234-247), Aphrodisias (Dillon, 1997: 755) ve Kaunos (Öztaner-Çizmeli Ögün, 2012: 360) gibi kentlerde ortaya çıkarılan başlıklar örnek olarak verilebilir.

Tralleis Antik Kenti kazı evi deposunda bulunan ve makalenin konusunu oluşturan TRL.06.RKA.73 envanter numarası verilen eser beyaz damarsız mermerden üretilmiştir. Başlığın yüksekliği 23 cm genişliği 40 cm kalınlığı 10 cm *akanthus* yüksekliği 9.1 cm *akanthus* genişliği 10.8 cm *akanthus* derinliği 3 cm aslan yüksekliği 10.5 cm aslan genişliği 19 cm'dir (Fig. 3).

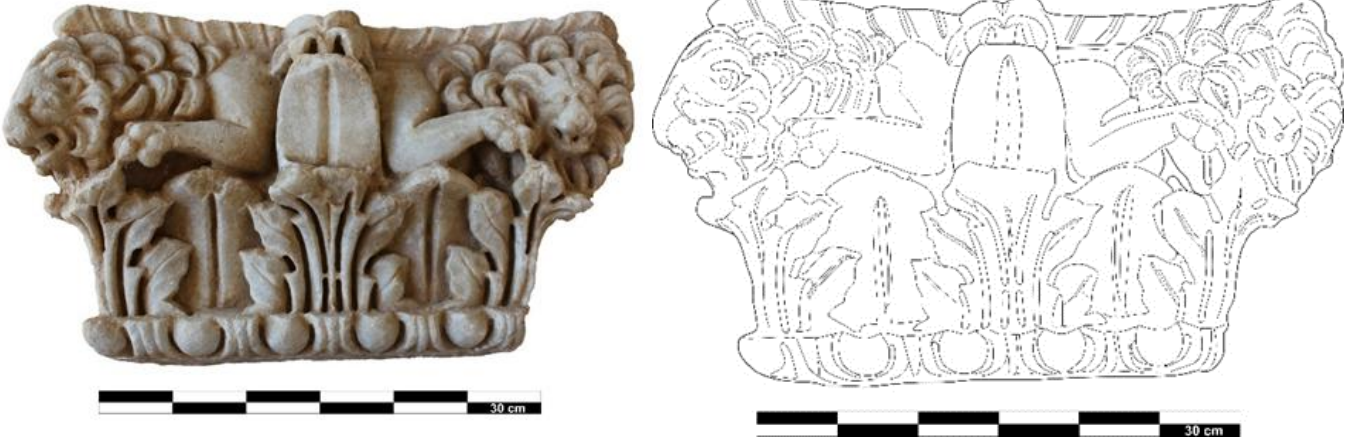

Figür 3. Tralleis Konut Alanından Ele Geçen Figürlü Plaster Başlık (Tralleis Kazı Arşivi)

Son derece iyi korunmuş olan başlığın üzerinde zamanla oluşan aşınma dışında herhangi bir tahribat söz konusu değildir. Tek sıra *akhantus* yaprak çelenginin işlendiği *kalathos* yüzeyinde yapraklar *ion kymation*'unun üzerinden filizlenmektedir. *Kalathosun* altından yani *kalathos* zemininden filizlenmeyen *akhantus* yapraklarının yaprak dilimleri derin kanallar ile gösterilmiştir. *Akhantus* yaprağının orta kaburga bölümü yan yaprak dilimleri ile ince iplik şeklinde bağlanmıştır. Yaprak dilimleri tek merkezden filizlenmeyip birbirinden bağımsız olarak *ion kymationun* üzerinden filizlenmektedir. Sarkık üst yaprak, *kalathos* yüzeyinin ortasına ve köşelerde yer alan iki aslanın arasında işlen dil yaprağa değerek dış bükey kıvrım oluşturmuştur. Yan yapraklar derin kanallar ile orta kaburgadan ayrılmaktadır.

Yan yaprakların uçları dikenli şekilde işlenilmiş olup yaprak damarları ince derin olmayan ince çizgi ile belirtilmiştir. Yaprak damarları ince şekilde gösterilen yan yaprak dilimlerinin damarları *akhantus* yaprağının derin kanallarına bağlanmaktadır. Komşu yapraklar ile birbirine bağlanmayan *akhantus* yapraklarının arasında dil yapraklar yer almaktadır. Dil yaprakların üzerine gelen yan *akhantus* yaprak dilimleri hacimli olarak gösterilmesi başlığa hareketlilik katmıştır. *Akhantus* yaprak dilimleri kendi aralarında yaprak kenarlarından birbirine değerek derin kapalı gözler oluşturmuştur. *Kalathos* yüzeyinin orta kısmında işlenen *akhantus* yaprağı ile kenarlarda işlenen *akhantus* yapraklarında küçük de olsa farklılar göze çarpar. Örneğin orta kısımda bulunan *akhantus* yaprağının dilimleri kenarlarda yer alan *akhantus* yaprağının dilimlerine göre daha küçük yapılmıştır. *Kalathos* yüzeyindeki *akhantus* yapraklarının arasına iki dil yaprak işlenmiştir. Dil yaprakların sağında ve solunda bulunan *akhantus*ların yaprak uçları

belli oranda bu yaprakların üzerlerini örtmektedir. Tıpkı *akhantus* yaprakları gibi *kalathos* zemininden filizlenmeyen bu dil yapraklar uçlara doğru dışa çekilmiş ve *akhantus* yapraklarında olduğu gibi başlığa derinlik vererek kompozisyon bütünlüğü sağlanmıştır. İki yaprak diliminden oluşan dil yaprakların damarları derin kanal şeklinde gösterilmiştir. İon kymationun üzerinden yükselen ve başlığın köşelerinde yer alan aslanların ayaklarına değerek kıvrılan dil yapraklar pençeden komşu *akhantus* yaprağına kadar olan kısımda derin kapalı boşluklar oluşturmuştur. *Akhantus* yapraklarının ve dil yaprakların altında *kalathos* zemini üzerine beş yumurtadan oluşan *ion kymationu* bulunmaktadır. Küçük ve hacimli işlenen yumurtalar kabuklarından derin kanallar ile ayrılmıştır. Yumurtalar üst kısımdan doğrusal bir hat ile kesilmiş ve yarım şekilde gösterilmiştir. Yumurtaların arasına işlenen ok uçları, yumurta kabuklarına bitişik olarak verilmiştir. Ok uçları üst kısımda bulunan *akhantus* yapraklarının orta kaburgasından çıkar şekilde gösterilmiştir. Yüzeysel olarak işlenen ok uçları yumurta kabuğuna 3/2 oranında bitişik betimlenmiş olup *kalathos* zeminine doğru kabuktan ayrılmaktadır. *Kalathos* yüzeyinin orta kısmında bulunan *akhantus* yaprağının üzerinden üst dil yaprak filizlenmektedir. Alt sıra dil yapraklara göre daha dar şekilde veril üst dil yaprak geniş kanal ile iki dilime ayrılmıştır. Yaprağın sağında ve solunda başlığın köşelerine kadar uzanan aslan figürleri yer alır. Sağ köşeye işlenen aslan kabartması cepheden verilmişken sol köşeye işlenen aslan kabartması profilden verilmiştir. Sağ köşede bulunan aslan figürünün ağız açık dişleri görünür şekildedir. Özellikle öndeki dişler alt çene ve üst çenenin birleşmesi sonucunda ağız içinde derin kapalı boşluk oluşmuştur. Kısa burunlu olarak işlenen aslan kabartmasının gözleri ve göz çukurları doğal şekliyle canlandırılmıştır. Sol pençesini öne doğru atması ve ağzının açık olması saldırı pozisyonunda olduğu göstermektedir. Aslanın yeleleri de sahneye uyumlu olarak hareketli olarak işlenmiştir. Yeleler alev hüzmeleri şeklindedir. Ayrıca her yele buklesinin ortası başlıktaki kompozisyona uyumlu olarak derin kanallar ile ikiye ayrılmıştır. Sol köşede işlenen aslan ise profilden verilmiş olup başını hafif sağa doğru çevirmiştir. Ağız açık şekilde betimlenen aslanın dişleri görülebilmektedir. Bu durum sağ köşedeki aslanda da aynıdır. Aslanların diş araları matkapla boşaltılmış olup bunun sonucunda başlıkta derinlik oluşmuştur. Ayrıca ağzın bu şekilde açık verilmesi aslanların saldırı pozisyonunda olduğunu göstermektedir. Sağ köşedeki aslana göre başı oldukça küçük işlenen aslanın burun ayrıntısı çizgisel olarak gösterilmiştir. Ayrıca göz çukurlarından ağız kenarına inen hat kabartmaya doğallık kazandırmaktadır. Gözler badem şeklinde işlenmiş olup göz bebeği detayı verilmemiştir. Sol ön pençesi köşe *akhantus* yaprağı ile birleşmekte olup pençenin altında yelenin işlenmiş olması başlığa derinlik kazandırmıştır. Sol köşedeki aslan kabartmasının profilden verilmesi ile yelelerde başın hareketine uygun şekilde verilmiştir. Ayrıca yelerin her bir buklesi tıpkı sağ köşedeki aslanda olduğu gibi derin kanallar ile ikiye ayrılmaktadır. Başlığın köşelerinde bulunan iki aslan figürünü birbirinden ayıran dil yaprak bulunmaktadır. Başlıkta bulunan *abakus* çiçeği *kalathosun* merkezindeki bu dil yaprağın arkasından filizlenmektedir. Kısa saplı olarak işlenen *abakus* çiçeği iki yapraktan oluşmakta olup yaprak dilimleri sağa ve sola doğru yatırılmıştır. *Abakus* çiçeğinin sapı ve yaprak dilimlerinin araları boşaltılarak derin kapalı boşluklar oluşturulmuştur. İki yana açılan yaprak dilimlerinin damarları derin ve açık şekilde verilerek *abakus* çiçeğine hacim kazandırılmıştır. *Abakus* levhasının orta kısmında yer alan *abakus* çiçeğinin sağında ve solunda kalan *abakus* levhası urgan silme ile süslenmiştir (Fig. 4).

Figür 4. Tralleis Konut Alanından Ele Geçen figürlü Plaster Başlık ve Çizim Çalışması (Tralleis Kazı Arşivi)

Tarihlendirme

MÖ 5. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan ve ilk olarak Bassae Apollon tapınağında uygulanan korinth düzeni (İdil, 1984: 1) MÖ 1. yüzyıl ile birlikte yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır (Öztaner- Koçak, 2022: 93). MS 2. yüzyılda İmparator Hadrianus Dönemiyle birlikte Anadolu'da Pergamon ve Ephesos gibi kentlerde bezeme okullarının stilleri gelişmeye başlamıştır (İdil, 1984: 18). Bu stilden ayrı olarak Helenistik Dönemden itibaren heykeltraşlık konusunda bilinen ve MS 2. yüzyılın ortalarından itibaren Roma sınırları içerisinde tekelleşmeye başlayan Aphrodisias Bezeme Okulu aktif olmaya başlar (İdil, 1984: 27, Kaya, 2018: 22). Tralleis figürlü plaster başlığı stil özellikleri bakımından Aphrodisias Bezeme Okulu özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Aphrodisias 1985 yılı kazılarında Tetrasyon'un güney doğusunda bulunan ve 85-182 envanter numaralı (Dillon, 1997: 755) başlık ile benzerlik göstermektedir (Fig. 5).

Figür 5. Aphrodisias Kazılarında Ele Geçen 85-182 Envanter Numaralı Plaster Başlık (Dillon, 1997: Fig. 25, B15)

İki parça olarak ele geçen bu başlık üzerinde aslan avı sahnesi yer almaktadır. Yine Aphrodisias'tan ele geçen ve Dillon tarafından birinci grup içerisinde gösterilen A2 ve A3 figürlü plaster başlıkları ile stil özellikleri bakımından benzerdir. A2 başlığı üzerinden *ion kymationu* üzerinde *kalathos* yüzeyinin ortasına Aphrodite işlenirken başlığın köşelerinde *akhantus* yaprakları işlenilmiştir (Fig. 6).

Figür 6. Aphrodisias Kazılarında Ele Geçen 65-442 Envanter Numaralı Plaster Başlık (Dillon, 1997: Fig. 3, A2)

Figür 7. Aphrodisias Kazılarında Ele Geçen 66-87 Envanter Numaralı Plaster Başlık (Dillon, 1997: Fig. 4, A3)

A3 başlığında ise *kalathos* yüzeyinin merkezinde Tanrı Apollon işlenmiştir. Tralleis figürlü plaster başlığı ile benzerlik figürlerin *kalathos* zeminin üzerine işlen *ion kymationun* üstünde işlenmiş olmasıdır (Dillion, 1997: 737), (Fig. 7).

Benzer örnekler ile karşılaştırıldığında Aphrodisias Bezeme Okulu stiliyle uyum içerisinde olan Tralleis Konut Alanı figürlü plaster başlığını MS 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmemiz yerinde olacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Kentte yapılan kazı çalışmaları Gymnasium, Sütunlu Cadde, Roma Konut Alanı, Arsenal, Nekropol, Piskoposluk Sarayı ve Dükkanlarda gerçekleştirilmiştir. Yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan mimari yapıların MS 2. yüzyıl Hadrianus Dönemi ve daha sonralarında inşa edildiği kabul edilmektedir. Bu durumun en önemli sebeplerinden bir tanesi Tralleis'in sık sık depremler ile yıkıldığı ve tekrar imar faaliyetinde bulunduğuudur. MÖ 26/25 yıllarında Tralleis merkezli meydana gelen depremden Eusebius "Tralleis bir depremle harabeye döndü" şeklinde bahsetmektedir (Guidoboni, et al 1994: 174). Antik kaynaklarda İmparator Augustus Döneminde gerçekleşen bu depremden sonra, Khairemon'un elçi olarak Roma'ya gittiği ve Senatus'tan yardım istediği anlatılmaktadır (Öntürk, 2020: 42). İmparator Augustus gelen bu yardım talebini reddetmeyerek kente imar faaliyetlerinde yardımda bulunmuş ve kent bu yardımlar sonucunda Augustus'u kentin kurucusu ve kurtarıcısı olarak kabul etmiştir (Poljakov, 1989: 36,1, Öntürk, 2020: 110). Yapılan kazı çalışmalarında Augustus Dönemi öncesi mimari yapılarının bulunamama sebebi gerçekleşen bu deprem olmalıdır. Augustus ile birlikte tekrar imar görmeye

başlayan Tralleis Antik Kenti, Hadrianus Döneminde imar faaliyetleri açısından zirveye ulaşmış ve bu faaliyetler Antoninus Pius Döneminde de devam etmiştir (Erön, 2020: 58). Mimarideki bu gelişim bölgeden ele geçen sikke darbında da göze çarpmaktadır (Murat, 2022b: 170). Makalede anlatımını yaptığımız başlığın MS 1. yüzyıldan sonra yapılmış olması gerekmektedir.

2006 yılı Roma Konut Alanında yapılan kazı çalışmalarında, ele geçen plaster başlık, başka bir yapıda kullanılmış olup bulunduğu alanda devşirme olarak kullanılmıştır. (Yaylalı, 2007: 565). Söz konusu başlığın bölgede sık gerçekleşen ve örneğini verdiğimiz depremler ile yıkılan başka bir yapıdan getirilip alanda kullanılmış olması mümkündür. Alanda yapılan kazı çalışmalarında herhangi bir yazıtın ele geçmemesi alanın yapım tarihi hakkında kesin verilerin olmamasına sebep olmaktadır. Ayrıca alanda yapılan kazı çalışmalarından ele geçen Helenistik Döneme tarihlendirilen megara kasesi parçası ve Roma Dönemine tarihlenen kandiller başlığın tarihlendirilmesine yardımcı olmamaktadır (Fig. 8).

Fig. 8. Konut Alanından Elegeçen Megara Kasesi ve Kandiller (Yaylalı, 2008, Res. 8-9)

MS 2. ve 3.yüzyılda Anadolu'da sevilerek kullanılan hayvan figürlü sütun başlıklarına Tralleis'te şimdilik tek örnekte rastlanılmıştır.

Çevre kentlerden ele geçen özellikle Aphrodisias Antik Kenti başlıklar ile stil ve üslup olarak karşılaştırılan başlığın MS 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmek mümkün olacaktır. Ayrıca başlık üzerinde yer alan yumurta ve ok dizisi başlığın MS 3. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığını göstermektedir (Karaosmanoğlu, 1986; Vandeput, 1997).

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Beyanı

Bu makale, yazar Gencay Güloğlu'nun devam eden doktora tezinden üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Etik Kurul izni ile ilgili; bu makalenin konusunu oluşturan çalışmanın yazarı ve hakemleri, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmişlerdir.

Kaynakça

- Akdeniz, E. (1997). 1995 Yılı Büyük Menderes Ovası ve Çevresi Yüzey Araştırmaları, *14. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2, 233–254.
- Dillon, S. (1997). Figured Pilaster Capitals from Aphrodisias, *AJA*, 101 (4), 731-769.
- Dinç, E. Y. (2019). Tralles, Aşağı Kent Metal Üretim Atölyeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Dinç, R. & Dede E. (2003). Tralleis (2000) Kazı Raporu, *24. Kazı sonuçları Toplantısı*, 1, 405-418.
- Dinç, R. & Dede E. (2004). Tralleis 2002 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, *25. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1, 339-354.
- Edhem, H. (1904). Fouilles de Tralles (1902-1903), *BCH*, 28, 54-92.
- Erön, A. (2020). Tralleis Hamam-Gymnasium Latrinası'ndan Bir Grup Korinth Plaster Başlığı, *Amisos*, 5 (8), 51-74.
- Guidoboni, E., Comastri, A., Traina, G. (1994). *Catalogue of ancient earthquakes in the Mediterranean area up to the 10th century*, Bologna.
- İdil, V. (1984). Anadolu'da Roma İmparatorluk Çağı Korinth Başlıkları. *Anadolu*, XX, 1-49.
- Kaplan, D. (2008). Kappadokia Komanası'nda (şar) Bulunan Tapınak Üzerine Yeni Gözlemler. *Arkeoloji Dergisi*, (XI), 105-117.
- Kaplan, D. (2013). Kilikia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi Mimari Süslemeleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Karaosmanoğlu, M. (1986). *Roma Çağı Yumurta Dizisi*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Kaya, F. H. (2018). Roma Dönemi'nde Anadolu Kökenli Korinth Başlıklarının Yayılım Alanı: Sanat ve Sanatçının Devrimi. *Meltem İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, (4), 6- 32.
- Ksenophon. (2015). *Anabasis Onbinlerin Dönüşü*. (A. Çokana, Çev.). İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Murat, M. K. (2022a). Tralleis Kazısı Gymnasium Alanında 2007 Yılında Bulunan Roma Sikkeleri. *Amisos*, 7/12, 241-257.
- Murat, M. K. (2022b). Kızıldere Definesi'ndeki Antoninler Dönemi İmparatoriçe Sikkelerinin Tipolojik İncelemesi. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(2), 169-178.
- Öntürk, M. (2020). Roma Dönemi'nde Batı Anadolu'da (Asia Eyaleti'nde) Meydana Gelen Depremler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Öztaner, S. H. & Çizmeli Öğün, Z. (2012). Kaunos Bazilikası, O. Bingöl, A. Öztan, H. Taşkıran (Ed.), *DTCF 75. Yıl Armağanı, Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011), Anadolu /Anatolia Ek III. 2* içinde (ss. 357-366). İstanbul, Ege Yayınları.
- Öztaner, S. H. & Koçak İ. E. (2022). Nysa Girlandlı/Eros Figürlü Korint Başlıkları. *Höyük*, 22, 85-111.

- Öztürk, N. & Güloğlu, G. (2023). 2021 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, 42. Kazı Sonuçları Toplantısı, IV, 277-290.
- Poljakov, F. B. (1989). *Die inschriften von Tralleis und Nysa. Teil I: Die inschriften von Tralleis.* (36) Habelt, Bonn.
- Rossignani, M. P. & Sacchi, F. (2011). Progetto architettonico e cicli figurativi nella stoa-basilica di Hierapolis di Frigia. F. D'andria-I Romeo (Ed.), *Roman Sculpture in Asia Minor* (JRA Suppl.80).
- Strabon. (2009). *Antik Anadolu Coğrafyası* (Geographika: XII, XIII, XIV), (Çev. A. Pekman). İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Vandeput, L. (1997). *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor: Sagalassos a Cese Study*, Brepols.
- Vitruvius. (2015). *Mimarlık Üzerine On Kitap.* (S. Güven, Çev.). Ankara, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınevi, (2015).
- Von Mercklin E. (1962). *Antike Figuralkapitelle*, Berlin, Deutsches Archäologisches Institut.
- Yaylalı, A. (2008). 2006 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1, 555-576.
- Yaylalı, A. (2009). 2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3, 17-40.
- Yaylalı, A. (2010). 2008 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2, 375-386.